

RAPORT Z BADAŃ JAKOŚCIOWYCH FGI
ZREALIZOWANYCH PRZEZ BBS OBSERWATOR
DLA URZĘDU MIASTA NOWY SĄCZ
PROJEKT:
„BADANIE WYBRANYCH GRUP SPOŁECZNYCH MIASTA NOWY SĄCZ
ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM Z RYNKU PRACY”

Lipiec 2009

SPIS TREŚCI

I. OPIS REALIZOWANYCH BADAŃ.....	2
1.1 Cele badania	2
1.2 Metoda badań	2
1.3 Opis próby. Miejsce badań.....	2
II. GŁÓWNE WNIOSKI	4
III. STRESZCZENIE BADAŃ	7
3.1. Opisanie podstawowych pojęć zawartych w problematyce: zagrożenie, grupa społeczna, rynek pracy, wykluczenie	7
3.2. Zagrożenie wykluczeniem z rynku pracy – zrozumienie pojęcia, jakie czynniki zwiększają zagrożenie.....	10
3.3 Grupy społeczne w mieście Nowy Sącz zagrożone wykluczeniem z rynku pracy – identyfikacja grup społecznych, ranking stopnia zagrożenia.....	13
3.4 Opisanie potrzeb informacyjnych – jakich informacji na temat tych grup społecznych brakuje, opisanie najbardziej zagrożonych grup społecznych wykluczeniem z rynku pracy	18

I. OPIS REALIZOWANYCH BADAŃ

Niniejsze opracowanie opisuje wyniki badań jakościowych zrealizowanych na podstawie umowy z Urzędem Miasta Nowy Sącz z dnia 13 lipca na potrzeby Sądeckiego Urzędu Pracy.

1.1 Cele badania

Zakres prac badawczych odnosił się do następujących celów:

- Doprecyzowanie problematyki badawczej nt. Zagrożone grupy społeczne miasta Nowy Sącz wykluczeniem z rynku pracy
- Zakreślenie obszaru badawczego
- Opisanie podstawowych pojęć zawartych w problematyce: zagrożenie, grupa społeczna, rynek pracy, wykluczenie
- Zagrożenie wykluczeniem z rynku pracy – zrozumienie pojęcia, jakie czynniki zwiększają zagrożenie
- Grupy społeczne w mieście Nowy Sącz zagrożone wykluczeniem z rynku pracy – identyfikacja grup społecznych, ranking stopnia zagrożenia
- Opisanie potrzeb informacyjnych – jakich informacji na temat tych grup społecznych brakuje, opisanie najbardziej zagrożonych grup społecznych wykluczeniem z rynku pracy

1.2 Metoda badań

- Badania zostały zrealizowane za pomocą zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI), na podstawie zatwierdzonego przez Zleceniodawcę przewodnika do dyskusji.

1.3 Opis próby. Miejsce badań

- W badaniach wzięli udział przedstawiciele i pracownicy agend urzędu miasta Nowy Sącz związanych z problematyką rynku pracy oraz wykluczenia społecznego. W szczególności reprezentowane były następujące organizacje:

- Sądecka Agencja Rozwoju Regionalnego,
 - Urząd Pracy,
 - OHP,
 - Referat ds. Osób Niepełnosprawnych,
 - Wydział Edukacji
 - MOPS,
 - Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej,
 - Nowosądecki Inkubator Przedsiębiorczości,
 - Małopolski Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień,
 - organizacje wspierające niepełnosprawnych,
 - organizacje ds. społecznych,
 - świetlice środowiskowe oraz
 - Komenda Miejska Policji.
- Badanie zrealizowano Nowym Sączu dnia 14 lipca 2009 roku. łącznie zrealizowano 2 grupy FGI, w których wzięło udział 19 osób.
 -

II. GŁÓWNE WNIOSKI

Wykluczeniem społecznym nazwano zjawisko polegające na tym, że osoby, które chcą aktywnie zaistnieć w środowisku, nie mogą pełnić swoich ról społecznych z powodu szeregu różnych czynników, zależnych lub nie od danej osoby

Wykluczonych z rynku pracy można podzielić na trzy grupy:

1. wykluczeni (długotrwałe bezrobocie, nadużywający alkoholu, uzależnieni)
2. zagrożeni wykluczeniem (jeszcze mają pracę, ale mają również problemy np. z alkoholem, problemy w domu itp.)
3. grupy ryzyka (np. młody człowiek kończący pewien etap edukacji, ale nie zdiagnozowany pod kątem dalszego kształcenia – nie ma wsparcia w rodzinie, nie ma bezpieczeństwa ekonomicznego)

Czynniki, które wpływają na wykluczenie z rynku pracy to: brak kwalifikacji, ubóstwo (biedę) oraz uzależnienia. Jako czynniki wpływające najmocniej na wykluczenie w grupie pierwszej wskazano: wiek, kwalifikacje i wykształcenie, a w grupie drugiej niepełnosprawność, brak aktywności, ubóstwo, środowisko, używki, lęk przed zmianą, bariery psychiczne i patologie.

Grupy społeczne, które na terenie miasta Nowy Sącz mogą być zagrożone wykluczeniem z rynku pracy to w opinii badanych w obu grupach: osoby bez kwalifikacji, samotne matki, długotrwałe bezrobotni i ich rodziny, osoby powyżej 50 roku życia, osoby młode (młodzież gimnazjalna w kontekście narkotyków i absolwenci w kontekście małej liczby miejsc pracy), niepełnosprawni, osoby z zaburzeniami psychicznymi (depresja), Romowie oraz karani.

Za grupę szczególnie zagrożoną wykluczeniem uznano młodzież szkolną a także tą w wieku 18-24 lata, dalej grupę osób w wieku powyżej 50 lat, niepełnosprawni oraz samotne matki.

W przyszłości należy poszukiwać informacji wśród młodzieży oraz grup już wykluczonych tj. osób w wieku powyżej 50 lat, niepełnosprawnych lub samotnych matek.

Badania wśród młodzieży powinny uwzględniać poszukiwanie następujący odpowiedzi:

- stan uzależnienia poszczególnymi używkami
- problemy interpersonalne oraz dysfunkcje
- stan poczucia wykluczenia (Ile spośród tych osób jest faktycznie wykluczonych?)
- dlaczego niechętnie uczestniczą w szkoleniach i stażach
- jakie szkolenia są im potrzebne, w jakich chcieliby uczestniczyć
- co przeszkadza w podjęciu pracy, dlaczego choć mają oferty pracy to jej nie podejmują
- źródła utrzymania
- plany zawodowe
- powody wyboru zawodu, wyobrażenia o przyszłej pracy, jak to się zmieniało w czasie studiów, ile osób faktycznie pracuje w zawodzie
- jaki jest odsetek rodzin, które pokoleniowo transmitują biedę, bezrobocie, utrzymują się ze środków państwowych lub szarej strefy
- odsetek nieuczących się
- odsetek bezrobotnych

Badanie w grupach wykluczonych z rynku pracy (przede wszystkim chodzi tu o osoby uzależnione, w wieku powyżej 50 lat oraz samotne matki) powinny obejmować:

- stan uzależnienia poszczególnymi używkami
- stan poczucia wykluczenia (Ile spośród tych osób jest faktycznie wykluczonych?)
- źródła utrzymania
- zapotrzebowanie na szkolenia – czego po nich oczekują? Jakie?
- możliwości zawodowe i kwalifikacje, powód wyboru danego zawodu w szkole a zawód wykonywany obecnie
- stopień bezrobocia
- jaki jest odsetek rodzin, które pokoleniowo transmitują biedę, bezrobocie, utrzymują się ze środków państwowych lub szarej strefy

- co przeszkadza w podjęciu pracy, dlaczego choć mają oferty pracy to jej nie podejmują (bariery psychologiczne)
- najbliższe środowisko – miejsce zamieszkania, krąg znajomych etc.
- wiedza o możliwościach czerpania pomocy

III. STRESZCZENIE BADAŃ

3.1. Opisanie podstawowych pojęć zawartych w problematyce: zagrożenie, grupa społeczna, rynek pracy, wykluczenie

Na wstępie uczestnicy dyskusji zostali poproszeni o podjęcie próby opisanie kluczowych dla badania pojęć nie posługując się definicjami, lecz z własnego punktu widzenia, na podstawie własnych doświadczeń. Naczelnym dla poruszanej problematyki pojęciem jest wykluczenie społeczne. Mówiąc o wykluczeniu istotne okazało się rozróżnienie na wykluczenie **dobrowolne**, „na własne żądanie” i wykluczenie będące wynikiem czynników, **na które nie mamy wpływu**. Pojawiło się pytanie czy w pierwszym wypadku, kiedy ktoś dobrowolnie nie chce uczestniczyć w życiu społecznym, można w ogóle mówić o zjawisku wykluczenia społecznego. Respondenci ze swojej pracy zawodowej znają z doświadczenia grupy ludzi zubożałych, długotrwale pozostających bez pracy, którzy przyzwyczaili się do bycia wykluczonym i nie robią nic by to zmienić. Często taka sytuacja zadowala wykluczonych – są zarejestrowani w MOPSie i UP, dostają zapomogi i to im wystarcza, nie starają się nawet podjąć pracy. Zwrócono uwagę, że jest to kwestia mentalności dwóch stron. W tym kontekście przywoływano mniejszość etniczną zamieszukującą Nowy Sącz, a mianowicie Romów. Wskazywano, że dla **Romów** jest czymś oczywistym nie podejmowanie stałego zatrudnienia i oceniając tą sytuację stwierdzeniem „sami są sobie winni wykluczenia”. Przy tej okazji przywoływano akcje, które miały aktywizować tą część społeczeństwa miasta Nowy Sącz, zwracano tu uwagę, że w społeczeństwie istnieje spora nieufność do tej grupy, wielu pracodawców faktycznie nie zatrudniłoby Roma, stąd aktywizacja tej grupy jest bardzo trudna.

Niektóre grupy społeczne są stygmatyzowane i z góry wykluczane. Zdarza się, że ludzie sami wykluczają się z życia społecznego, bo wydaje im się, że tego się od nich oczekuje (wydaje im się, że są postrzegani jako nieatrakcyjni partnerzy do rozmowy czy działania lub jako osoby nienadające się do pełnienia określonych ról). Dotyczy to często osób niepełnosprawnych. Mówiąc o **niepełnosprawnych** należy wspomnieć, że ich wykluczenie może być powodowane przede wszystkim brakiem ułatwień komunikacyjnych i architektonicznych.

Wykluczenie kojarzyło się respondentom z brakiem możliwości wykorzystania dobra społecznego z różnych względów, np. finansowych, psychologicznych czy zdrowotnych; z

brakiem równych szans uczestniczenia w życiu społecznym; z brakiem możliwości wchodzenia w relacje z innymi ludźmi (można to postrzegać zarówno jako przyczynę wykluczenia jak i jego skutek).

Wykluczeniem społecznym nazwano zjawisko polegające na tym, że osoby, które chcą aktywnie zaistnieć w środowisku, nie mogą pełnić swoich ról społecznych z powodu szeregu różnych czynników, zależnych lub nie od danej osoby.

Wykluczenie kojarzy się z negatywnym nastawieniem (zarówno wykluczonych jak i wykluczających), brakiem wiary w siebie, brakiem chęci do działania, chorobą, patologiami, alkoholem, narkotykami, problemami psychicznymi (depresją), ubóstwem, bezrobociem. Wydaje się, że bez pomocy specjalistów wykluczeni nie są w stanie sami wrócić do życia społecznego.

Istnieje coraz więcej obszarów, w których występuje wykluczenie (np. wykluczenie elektroniczne, cyfrowe), a związane to może być z brakiem środków finansowych lub braku możliwości technologicznych w danym rejonie (mają środki, ale nie ma możliwości wdrożenia pewnych rozwiązań – np. telefon i internet).

Zwrócono uwagę, że ustawa o zatrudnieniu socjalnym definiuje grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. jest w niej mowa o bezrobociu i ubóstwie. Jednak, jak podkreślają socjolodzy, wbrew powszechnym skojarzeniom, wykluczenia nie można z nimi utożsamiać.

Jeden z respondentów zaproponował podział wykluczonych społecznie na trzy grupy:

1. już wykluczeni (długotrwałe bezrobocie, nadużywanie alkoholu)
2. zagrożeni wykluczeniem (jeszcze mają pracę, ale mają również problemy np. z alkoholem, problemy w domu itp.)
3. grupy ryzyka (np. młody człowiek kończący pewien etap edukacji, ale nie zdiagnozowany pod kątem dalszego kształcenia – nie ma wsparcia w rodzinie, nie ma bezpieczeństwa ekonomicznego)

Drugim ważnym dla badania pojęciem, którego opisanie podjęli się dyskutanci jest rynek pracy. Skojarzenia respondentów z tym terminem to:

- możliwość zatrudnienia
- zbiór osób szukających pracę i pracodawców

- stosunek między pracującym a pracodawcą
- zbiór firm i instytucji, które m.in. poprzez organizowanie różnego rodzaju szkoleń, mają pomóc szukającym dotrzeć do pracodawcy
- osoby, które mają określone kwalifikacje
- szkoły zawodowe
- miejsce samorealizacji – realizacji swoich umiejętności, wiedzy, nauki; w przypadku osób niepełnosprawnych praca to często miejsce rehabilitacji w wymiarze psychicznym, psychologicznym

3.2. Zagrożenie wykluczeniem z rynku pracy – zrozumienie pojęcia, jakie czynniki zwiększają zagrożenie

Wykluczenie z rynku pracy, respondenci określili po prostu jako brak możliwości zatrudnienia. Podobnie jak w wypadku wykluczenia społecznego trzeba brać tu pod uwagę czynniki, na które mamy wpływ (czasem wykluczeni zwyczajnie nie podejmują żadnej aktywności w kierunku podjęcia zatrudnienia), jak i takie, na które wpływu nie mamy (np. utrudnienia architektoniczne dla niepełnosprawnych). Zwracano uwagę, że **bezrobocie**, szczególnie **długotrwałe**, może powodować obniżenie poczucia własnej wartości i brak poczucia sprawstwa. Zwracano uwagę, że wykluczeniu z rynku pracy sprzyja **polityka zatrudniania** prowadzona przez pracodawców. Cały czas pracodawcy skupiają się na poszukiwaniu osób młodych, wykształconych, świetnie obsługujących komputer, ze znajomością kilku języków. Te **wysokie wymagania** stawiane starającym się o pracę powodują brak wiary we własne możliwości nawet wśród osób o w dużych kwalifikacjach. Bariere psychiczną może stanowić również częsty **strach przed zmianami** czy **urazy powstałe we wcześniejszym doświadczeniu zawodowym** (np. zawodowy kierowca po wypadku). Wśród czynników mających wpływ na wykluczenie z rynku pracy wymieniano również: **brak wykształcenia, odpowiednich kwalifikacji** czy **doświadczenia zawodowego**, a dalej **wiek**, **pleć** oraz **karalność**.

Niepodjęcie aktywności w kierunku szukania pracy może wynikać z tradycji i stylu życia (np. Romowie), z przyzwyczajenia do bycia utrzymywanym przez innych, z małych potrzeb życiowych i braku **ambicji** - myślenie typu „nie opłaca mi się wstawać do pracy za wynagrodzenie podobne do wysokości zapomogi” (zastanawianie się nad opłacalnością pracy spotykane jest według części respondentów głównie wśród osób ubogich, jednak nie wszyscy byli zgodni czy biedę można zaliczyć do czynników wpływających na wykluczenie z rynku pracy). Zwrócono uwagę, że nie tylko zbyt małe aspiracje mogą wykluczać z rynku pracy, ale również zbyt wygórowane ambicje mogą prowadzić do tego samego. Respondenci wspominali o, głównie młodych osobach, które wolą pozostawać bezrobotnymi niż podjąć pracę poniżej swoich oczekiwań.

Ważnymi czynnikami jest też **stan zdrowia** (np. dla osób niepełnosprawnych problemem są bariery architektoniczne i komunikacyjne), uzależnienia (od alkoholu, narkotyków, hazardu, mediów); **środowisko społeczne** (ważne by motywowało do podjęcia pracy);

sytuacja na rynku pracy, sytuacja ekonomiczna (w sensie makroekonomicznym); **miejsce zamieszkania** (problemy z dojazdem do miejsca pracy); **pochodzenie społeczne** (jeden z respondentów opowiedział historię nauczyciela języka polskiego, który posługiwał się w mowie naleciałościami regionalnymi przez co miał problemy ze znalezieniem pracy w zawodzie, wśród respondentów nie było zgody czy w takim wypadku pochodzenie słusznie stanowiło problem).

Obie grupy zapytane o to, które z wymienionych czynników najmocniej wpływają na wykluczenie z rynku pracy wymieniły inne czynniki. W pierwszej grupie wskazano zgodnie **wiek, kwalifikacje i wykształcenie**. Wymieniono również stan zdrowia, uzależnienia oraz doświadczenie zawodowe. Jednak co do trzech ostatnich czynników badani nie byli zgodni. Pojawił się argument, że brak doświadczenia zawodowego może być zarówno atutem bezrobotnego jak i jego wadą (część pracodawców woli szkolić pracownika samemu tak, aby ten nie miał naleciałości i przyzwyczajen z innych miejsc pracy, a część, woli zatrudnić osobę doświadczoną na szkolenie której nie trzeba traci pieniędzy ani czasu). Grupa ta, jako jeden, najważniejszy czynnik mający wpływ na sytuację bezrobotnego na rynku pracy wskazała **kwalifikacje** wynikające z **wykształcenia** i zdolności zawodowych.

Grupa druga, wśród czynników najmocniej wpływających na wykluczenie z rynku pracy wymieniła: **niepełnosprawność, brak aktywności, ubóstwo, środowisko, używki, lęk przed zmianą, bariery psychiczne i patologie**. Wśród dyskutantów pojawiła się wątpliwość czy wymienione czynniki występując pojedynczo faktycznie powodują wykluczenie jednostki. Jeden z respondentów przekonywał, że osoba bogata i nieaktywna lub bogata nadużywająca alkoholu, nie jest zagrożona wykluczeniem, wykluczenie następuje w wyniku wystąpienia dwóch czynników jednocześnie: ubóstwo i czynnik dodatkowy. Argumentowano jednak, że w dyskusji nastąpiło wymieszanie pojęć wykluczenie społeczne i wykluczenie z rynku pracy. Jako jeden, najważniejszy czynnik wpływający na wykluczenie z rynku pracy wskazano **brak aktywności w połączeniu z barierami psychicznymi**.

W obu grupach wśród ważnych czynników, które wpływają ich zdaniem na wykluczenie z rynku pracy wymieniono **brak kwalifikacji, ubóstwo (biedę) oraz uzależnienia**.

czynniki wpływające na wykluczenie z rynku pracy:	
GRUPA I	GRUPA II
<p><u>brak odpowiednich kwalifikacji</u></p> <p>sytuacja rodzinna</p> <p><u>uzależnienia (alkohol, narkotyki, hazard, internet, media)</u></p> <p>sytuacja na rynku pracy</p> <p>karalność</p> <p><u>bieda – status materialny</u></p> <p>pochodzenie społeczne</p> <p>wykształcenie</p> <p>motywacja / brak chęci rozwoju</p> <p>stan zdrowia</p> <p>sytuacja ekonomiczna (w sensie makroekonomicznym)</p> <p>doświadczenie zawodowe</p> <p>miejsce zamieszkania</p> <p>bariery architektoniczne i komunikacyjne</p> <p>płeć</p> <p>wiek</p> <p>zdrowie psychiczne</p> <p>ambicja – wysokie oczekiwania</p> <p>mniejszości narodowe</p>	<p><u>ubóstwo i bieda</u></p> <p><u>alkoholizm</u></p> <p><u>narkomania</u></p> <p>karalność</p> <p><u>brak kwalifikacji</u></p> <p>rynek pracy</p> <p>rodzina, środowisko społeczne</p> <p>bariery psychologiczne</p> <p>brak aktywności</p> <p>wycofanie z życia rodzinnego</p> <p>styl życia – tradycja</p> <p>niskie potrzeby</p> <p>boją się zmian</p> <p>niepełnosprawność</p> <p>choroba, zdrowie</p> <p>bezdomność</p> <p>wygórowane aspiracje</p>

3.3 Grupy społeczne w mieście Nowy Sącz zagrożone wykluczeniem z rynku pracy – identyfikacja grup społecznych, ranking stopnia zagrożenia

Respondenci poproszeni o **krótkie opisanie kwestii związanych z problemem wykluczenia z rynku pracy z perspektywy codziennych obowiązków** wskazywali na różne problemy mieszkańców Nowego Sącza. Przede wszystkim zwracano uwagę, że wskaźnik bezrobocia na terenie powiatu jest jednym z najwyższych w Polsce. Zła kondycja na rynku pracy prowadzi do wyjazdów ludzi szukających zatrudnienia. Z kolei częstym skutkiem migracji jest **rozbitcie rodzin**, rozwody, duża ilość **matek samotnie** wychowujących dzieci. W związku z samotnymi matkami pojawiają się dwa problemy: niemożność podjęcia pracy (brak możliwości zorganizowania opieki nad dziećmi) oraz wyłudzenie zasiłków przez osoby żyjące w konkubinatach i tylko oficjalnie będące rodzicami samotnie wychowującymi dzieci.

Wspomniano o **Romach**, dla których nie tylko sam fakt przynależności narodowej może być powodem wykluczenia, ale problemem jest również częste występowanie upośledzeń, wysoka karalność i stosowanie używek. Poza tym wśród Romów wyuczona jest bezradność, przekonanie, że nie warto się szkolić i starać, bo i tak nikt ich nie zatrudni.

Kolejny problem, z którym badani spotykają się pełniąc swoje codzienne obowiązki związany jest z **niepełnosprawnymi**. W Nowym Sączu istnieje szkoła zajmująca się kształceniem specjalnym, ale wypuszcza ona na rynek pracy osoby niepełnosprawne w zawodach takich jak kucharz, krawiec, stolarz. Szkoła nie umożliwia upośledzonym kształcenia w „topowych” zawodach jak na przykład informatyk. Poza tym wśród pracodawców istnieją bariery psychiczne przed zatrudnieniem osób niepełnosprawnych.

Zwrócono uwagę, że wśród osób zagrożonych lub już wykluczonych z rynku pracy, nie tylko brak zatrudnienia jest problemem. Zakwalifikowanie danej grupy społecznej jako wykluczonej, lub wzrost ryzyka wykluczenia mogą być powodowane również **problemami rodzinnymi** (przemoc, alkohol, rozdzielanie rodzin).

Dość sporą grupą (którą trudno oszacować i dotrzeć do niej) są **osoby, które same się wykluczyły z rynku pracy**. To głównie osoby w wieku 18-24 lata, które nie uczą się i nie pracują, a także nie są zarejestrowane w urzędzie pracy. Są to osoby, które wcale nie mają zamiaru pracować, nie martwią się o przyszłość.

Nieco zbliżoną do tej grupy są osoby funkcjonujące w **szarej strefie**.

Według badanych z **młodymi ludźmi** na terenie Nowego Sącza łączy się jeszcze jeden problem – jest ich zbyt dużo w stosunku do wielkości miasta. W mieście istnieje sporo uczelni kształcących dużą ilość **studentów**, których mały rynek pracy nie jest w stanie przyjąć (mimo to jednemu z respondentów nie udało się znaleźć studenta chętnego do pracy za 5000zł brutto). Zauważono, że z dużym skupiskiem młodych ludzi łączy się wysokie zagrożenie problemami narkotykowymi, mogącymi prowadzić do wykluczenia zarówno z rynku pracy jak i z życia społecznego. Jako plus dużej ilości studentów w mieście wymieniono fakt, że generuje to więcej miejsc pracy dla pozostałych mieszkańców.

Obie grupy badanych w odpowiedzi na pytanie „**Jakie grupy społeczne na terenie miasta Nowy Sącz mogą być zagrożone wykluczeniem z rynku pracy?**”, były zgodne. Wymieniono: **osoby bez kwalifikacji, samotne matki, długotrwale bezrobotni i ich rodziny, osoby powyżej 50 roku życia, osoby młode (młodzież gimnazjalna w kontekście narkotyków i absolwenci w kontekście małej liczby miejsc pracy), niepełnosprawni, osoby z zaburzeniami psychicznymi (depresja), Romowie, karani**. Dyskutanci uznali, że osoby długotrwale bezrobotne, uzależnione i z zaburzeniami psychicznymi powinno się zaliczyć do grupy nie zagrożonej wykluczeniem, ale grupy już wykluczonych. Powstało pytanie czy Romowie również nie powinni być zaliczeni do wykluczonych. Stwierdzono jednak, że mimo, że bezrobocie w tej grupie jest niezwykle duże, to przez fakt, że nie podejmowanie przez nich pracy wynika z wierzeń i tradycji, nie należy ich kwalifikować do grup wykluczonych.

Każda z grup dyskusyjnych poproszona o ograniczenie wyżej wymienionej listy grup do kilku najbardziej zagrożonych dokonała nieco innego wyboru, choć w każda zwracała uwagę na młodzież jako szczególnie narażoną na wykluczenie.

Pierwsza grupa wyszczególniła osoby **młode** (uczniów i absolwentów) oraz **osoby po 50 roku życia**, którym ciężko jest się przekwalifikować i odnaleźć na rynku pracy jeśli nagle zostaną bezrobotni. Nie było zgody co do uznania **matek samotnie wychowujących dzieci** za grupę szczególnie zagrożoną (dla wielu rodziców taki status w urzędzie jest po prostu wygodny). Za jedną, najbardziej zagrożoną grupę uznano **młodych ludzi**. Wspomniano tu również o uzależnionych i pijących szkodliwie (nie są uzależnieni, ale destrukcyjnie wpływają na środowisko, w którym żyją), nie wiadomo jednak jaki naprawdę jest odsetek takich osób. Natomiast druga grupa ograniczyła listę zagrożonych wykluczeniem do **długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, młodych ludzi oraz osób z problemami psychicznymi (w**

tym uzależnieni). Spośród tej skróconej listy, osoby z problemami psychicznymi i uzależnieniami zostały uznane za najbardziej zagrożone. Zauważono również, że młodzież, jeżeli krótko po skończeniu kształcenia nie znajdzie zatrudnienia, staje się grupą szczególnie zagrożoną (jednak pomoc im jest łatwiejsza niż osobom po 50 roku życia). Warto więc inwestować w szkolenia uczące jak odnaleźć się na rynku pracy jeszcze zanim młodzież się na nim znajdzie.

Jakie grupy społeczne na terenie miasta Nowy Sącz mogą być zagrożone wykluczeniem z rynku pracy?	
GRUPA I	GRUPA II
<ul style="list-style-type: none"> - młodzież gimnazjalna (w kontekście narkotyków) - bez kwalifikacji - samotne kobiety - matki - długotrwale bezrobotni i ich rodziny - osoby powyżej 50. roku życia - absolwenci - niepełnosprawni - uzależnieni - depresja – zaburzenia psychiczne - Romowie - osoby karane 	<ul style="list-style-type: none"> - Młodzież - długotrwale bezrobotni - Romowie - Karani - Niepełnosprawni - Samotne kobiety - Uzależnieni – alkoholizm, narkotyki - Problemy psychiczne - Bez renty – po odebraniu świadczeń - Osoby powyżej 50 roku życia

Badani wymienili całą listę czynników wpływających na wzrost zagrożenia wykluczeniem z rynku pracy. Obie grupy jako pierwszy czynnik wymienili **sytuację makroekonomiczną**. Kolejnym była **struktura komunikacyjna, długi czas dojazdu do pracy** (w innych krajach dojazd do pracy kilkadziesiąt kilometrów jest na porządku dziennym, w

Polsce jest to niemożliwe). Bariery nie tylko komunikacyjne, ale i architektoniczne utrudniają podjęcie pracy głównie niepełnosprawnym. Zwrócono tu jednak uwagę, że odnośnie niepełnosprawnych, barierą może nawet trudniejszą do pokonania jest **psychika**. Jeden z respondentów opowiedział jak miał problemy ze znalezieniem osób niepełnosprawnych chętnych do podjęcia się pracy. Niezwykle ważnym problemem poruszonym przez badanych jest **ustawodawstwo** i brak odpowiednich rozwiązań strukturalnych. Łączy się to ze zbyt **łatwo przyznawanymi zasiłkami** oraz **niskimi płacami**. Często osobom utrzymującym się z zasiłków nie opłaca się podejmować legalnej pracy. Osoby te pracują albo nielegalnie albo wcale (wszelkiego rodzaju zasiłki gwarantują im egzystencję na poziomie, który im odpowiada lub nawet jest lepszy, niż gdyby pracowali). Ze względu na przepisy prawa również osobom płacącym alimenty może nie opłacać się pracować. Rodziny uzależniają się od świadczeń, przekazując taki wzorzec trybu życia swoim dzieciom. Respondenci zwrócili uwagę, że profile kształcenia przez szkoły – nieadekwatne do rynku pracy stwarzają zagrożenie wykluczeniem. Inne czynniki, które mogą zwiększać zagrożenie wykluczeniem z rynku pracy to utrata pracy w późnym wieku (szczególnie jeśli była to pierwsza i jedyna praca bezrobotnego); **bariery psychiczne** powstałe na skutek złych doświadczeń (zwolnienia, odmowy przyjęcia do pracy); **stosowanie używek**; **strach przed zmianami** (ludzie boją się zakładać własną działalność); **zbyt wysokie aspiracje**; wyuczona bezradność; brak dostępu i umiejętności korzystania z mediów ułatwiających poszukiwanie pracy jak Internet, telefon. Badani poproszeni o wybranie z listy kilku najważniejszych czynników wybrali: brak miejsc pracy, bezradność, uzależnienie od świadczeń oraz nieodpowiednie profile kształcenia. **Poczucie bezradności** uznane zostało za najważniejszy czynnik najsilniej zagrażający wykluczeniem z rynku pracy.

Jakie czynniki wpływają na wzrost zagrożenia wykluczeniem z rynku pracy?	
GRUPA I	GRUPA II
<ul style="list-style-type: none"> - sytuacja makroekonomiczna (kursy walut, wprowadzenie Euro na Słowacji) - bariery architektoniczne, komunikacyjne - struktura komunikacyjna – długi czas dojazdu - myślenie stereotypowe - ustawodawstwo - używki – problemowe - niskie płace 	<ul style="list-style-type: none"> - kryzys – sytuacja ekonomiczna - trudności w komunikacji (dojazd do pracy) - zasiłki – zbyt łatwo dawane - brak środków strukturalnych - brak odpowiednich miejsc pracy - profil kształcenia – nieadekwatny do rynku - bezradność - uzależnienie od świadczeń - wzorce rodzinne - wysokie aspiracje - bezpieczeństwo pracy (u kogoś a nie własna działalność) - złe doświadczenia: zwolnienie z pracy, podczas poszukiwania pracy: odmowa - transformacje systemowe - brak internetu, telefonu - brak wiedzy - utrata pierwszej pracy (w późnym wieku) - alimenciarze – nie chcą pracować

3.4 Opisanie potrzeb informacyjnych – jakich informacji na temat tych grup społecznych brakuje, opisanie najbardziej zagrożonych grup społecznych wykluczeniem z rynku pracy

Wymienienie powodów, dla których to młodzież została uznana za grupę najbardziej zagrożoną wykluczeniem z rynku pracy nie sprawiło badanym trudności. Do takich powodów należy ich **duża mobilność**. Zdarza się, że urzędnik angażuje się w szukanie pracy dla danej osoby, ale zanim ją znajdzie, bezrobotny zdecydował się już na wyjazd z miasta. Ze względu na **brak zobowiązań**, rodzin, takie decyzje przychodzą młodym bardzo łatwo. Problemem jest też **edukacja** prowadzona w szkołach zawodowych i skutkująca dostarczaniem kadr, na które nie ma na rynku zapotrzebowania, np. kierowców (Zwrócono uwagę, że od nowego roku w szkołach mają być zatrudniani doradcy zawodowi, mający zapobiegać takim sytuacjom). Jak już wspomniano wcześniej w Nowy Sączu jest **zbyt dużo młodzieży** w stosunku do możliwości lokalnego rynku pracy. Zwrócono uwagę, że w stwarzaniu miejsc pracy młodym przeszkadzają też **pracujący emeryci** lub osoby, które na emeryturę mogłyby już przejść, a nie chcą (jest to częste zjawisko głównie w szkołach). **Pracodawcy** często nie chcą zatrudniać osób bez doświadczenia co również w wypadku osób zaraz po szkole stanowi trudność. Choć z drugiej strony zwrócono uwagę, że młodzież jest bardzo niechętna do wyrzeczeń, jak np. staż, mimo, że ma on na celu podniesienie wartości bezrobotnego na rynku pracy. Młodzi często też wolą pozostać bezrobotnymi niż podjąć się niskopłatnej pracy. Ostatnim powodem, dla którego to właśnie młodzież została uznana za szczególnie zagrożoną jest **stosowanie używek**.

Są one niebezpieczne nie tylko dla osób już pracujących lub chcących podjąć pracę, ale już dla uczniów, którzy do zatrudnienia mają jeszcze czas. Istotne jest więc, aby angażować młodzież w programy profilaktyki uzależnień, które mogą zapobiec nie tylko wykluczeniu z rynku pracy, ale i wykluczeniu społecznemu.

Drugą grupą szczególnie zagrożoną na rynku pracy, której dyskutanci poświęcili więcej czasu są **osoby po 50 roku życia**. Osoby te, co prawda mają doświadczenie i kwalifikacje, ale często są to **kwalifikacje mało przydatne** już na rynku pracy. Z doświadczeniem tych osób wiąże się też **mniejsza kreatywność i otwartość** na nowości oraz przyzwyczajenia i **nawyki**, których trudno jest się wyzbyć, a mogą stanowić problem w nowym miejscu zatrudnienia. Grupę tę stanowią ludzie, którzy często przepracowali wiele lat

w jednej firmie, nagłe bezrobocie jest dla nich szokiem, dodatkowo świadomość, że **wiek** może stanowić barierę w poszukiwaniu zatrudnienia, powoduje, że ciężko jest im się odnaleźć w nowej sytuacji. W odróżnieniu od młodzieży jest to **grupa chętna do uczestniczenia w szkoleniach i stażach**, jednak niestety mają mniejszą zdolność do nauki.

Na koniec spotkania badani zostali poproszeni o powiedzenie **jakich informacji na temat grup społecznych brakuje im w codziennej praktyce?** Badani wskazywali bardzo wiele różnych potrzeb informacyjnych. Poniżej posegregowane zostały one ze względu na powtarzające się dwa najważniejsze wątki badawcze, a mianowicie młodzież oraz kwestia uzależnień.

Badania wśród młodzieży powinny uwzględniać poszukiwanie następującej odpowiedzi:

- stan uzależnienie poszczególnymi używkami
- problemy interpersonalne oraz dysfunkcje
- stan poczucia wykluczenia (Ile spośród tych osób jest faktycznie wykluczonych?)
- dlaczego niechętnie uczestniczą w szkoleniach i stażach
- jakie szkolenia są im potrzebne, w jakich chcieliby uczestniczyć
- co przeszkadza w podjęciu pracy, dlaczego choć mają oferty pracy to jej nie podejmują
- źródła utrzymania
- plany zawodowe
- powody wyboru zawodu, wyobrażenia o przyszłej pracy, jak to się zmieniało w czasie studiów, ile osób faktycznie pracuje w zawodzie
- jaki jest odsetek rodzin, które pokoleniowo transmitują biedę, bezrobocie, utrzymują się ze środków państwowych lub szarej strefy
- odsetek nieuczących się
- odsetek bezrobotnych

Badanie w grupach wykluczonych z rynku pracy (przede wszystkim chodzi tu o osoby uzależnione, w wieku powyżej 50 lat oraz samotne matki) powinny obejmować:

- stan uzależnienia poszczególnymi używkami
- stan poczucia wykluczenia (Ile spośród tych osób jest faktycznie wykluczonych?)
- źródła utrzymania
- zapotrzebowanie na szkolenia – czego po nich oczekują? Jakie?
- możliwości zawodowe i kwalifikacje, powód wyboru danego zawodu w szkole a zawód wykonywany obecnie
- stopień bezrobocia
- jaki jest odsetek rodzin, które pokoleniowo transmitują biedę, bezrobocie, utrzymują się ze środków państwowych lub szarej strefy
- co przeszkadza w podjęciu pracy, dlaczego choć mają oferty pracy to jej nie podejmują (bariery psychologiczne)
- najbliższe środowisko – miejsce zamieszkania, krąg znajomych etc.
- wiedza o możliwościach czerpania pomocy

Wszystkie wymieniane obszary informacyjne:

- jaki jest faktycznie stan uzależnień wśród osób bezrobotnych, młodzieży itp. Jaka jest skala tego problemu? Ile spośród tych osób jest faktycznie wykluczonych
- informacje dotyczące młodzieży pozwalające poznać skalę ich problemów (używki, problemy interpersonalne, różnego rodzaju dysfunkcje) i wdrażać odpowiednie programy profilaktyczne, by młodzi z problemami nie stali się wykluczeni
- jak tak naprawdę wygląda szara strefa
- dlaczego ludzie tak niechętnie uczestniczą w szkoleniach, które są po to by im pomóc (osoby funkcjonujące w szarej strefie); czy szkolenia są potrzebne? jakie?; co przeszkadza w podjęciu pracy, dlaczego choć mają oferty pracy to jej nie podejmują (dotyczy to też osób wykształconych, z doświadczeniem)
- z czego się utrzymują grupy wykluczone
- zapotrzebowanie na rynku pracy na poszczególne zawody (jak to wygląda i jak się zmienia – informacja ważna również dla przyszłych absolwentów)

- jakie są zależności między bezrobociem a uzależnieniem od alkoholu, tzn. jeśli osoba jest długotrwale bezrobotna jaki ma to wpływ na uzależnienie od alkoholu, i jaki wpływ ma uzależnienie od alkoholu na długotrwale bezrobocie , co na co wpływa
- informacje od rodzin z problemami czego potrzebują od instytucji: jak lepiej im pomagać; co ludzie w ogóle wiedzą o możliwościach oferowanej im pomocy
- jaki jest odsetek rodzin, które pokoleniowo transmitują biedę, bezrobocie, utrzymują się ze środków państwowych lub szarej strefy
- Problemy i potrzeby rodzin bezrobotnych
- Powody wyboru zawodu wśród młodych ludzi, wyobrażenia o przyszłej pracy, jak to się zmieniało w czasie studiów, ile osób faktycznie pracuje w zawodzie
- stopień wykluczenia poszczególnych grup
- -wiedza na temat populacji osób niepełnosprawnych; dlaczego jest tak mało aktywnych niepełnosprawnych; dlaczego tak mało niepełnosprawnych korzysta z pomocy; z czego się utrzymują; czy są zagrożeni wykluczeniem? Badanie populacji w wieku aktywności zawodowej niepełnosprawnych
- możliwości ekonomii społecznej – wiedza wśród pracodawców, bariery psychiczne pracodawców
- bariery psychologiczne z czego wynikają u osób które mogłyby podjąć prace ale tego nie robią (wykształceni, z doświadczeniem)
- jak wykluczeni funkcjonują w rodzinie
- W jakim środowisku funkcjonują wykluczeni
- Informacje o osobach niepracujących i nie uczący się – ilu takich jest w wieku 18-24